

Holland akadémiai felmérés az interneten végzett tudományos információkeresésről

Bevezetés

A holland nemzeti könyvtár és az amszterdami egyetem informatikus kutatói 1997-ben országos felmérést végeztek a hallgatók és tudományos kutatók körében az internet használatáról és fontosságáról. 1000 kérdőívet küldtek szét akadémiai kutatóknak, ezenfelül három szakmai fórumot tartottak a gyakorlott internethasználók célcsoportjában. Kiderült, hogy a világhálón való keresés nem könnyű. A szakterületi információforrások megkeresésében a végfelhasználók könyvtárosok segítségére támaszkodnak. Az internet nem tette feleslegessé a hagyományos nyomtatott információkat.

Irodalom

Bár az internet slágertéma, szakirodalmi felhasználásáról meglepően kevés a publikáció. 1995-ben a Torontói Egyetem Könyvtára intézett körkérdeést saját internethasználóihoz, amikor a világháló még gyerekkorát élte. Ez a felmérés ugyanúgy, mint 1995-ben az Albany Egyetem Könyvtáré, mellőzte az internetet nem használók kontrollcsoportját. *R. Savolainen* 1998-as tanulmánya az internet és egyéb médiumok összehasonlító elemzését szorgalmazza. A jeruzsálemi Héber Egyetemen *S. S. Lazinger* felmérése (1997) szerint az internet tudnivalóit általában tanfolyam nélkül sajátítják el, és a használat alig csökkentette a nyomtatott szakirodalomban való kutatást.

A felmérés keretei

A minta

A felmérés reprezentatív mintán történt, a 14 holland egyetem közül kiválasztott 6 egyetem 66 arányosan kiválasztott humán és művészeti, természettudományi és társadalomtudományi tanszékeire találmányra kijelölt 520 tanszéki munkatárs és 400 hallgató körében. Közöttük véletlenszerűen szerepeltek internetet gyakorlottan vagy ritkán használó, és azt nem használó személyek. Ezenfelül bevonták a vizsgálatba 16 más, nem egyetemhez tartozó intézet 80 kutatóját. A kérdőíveket előzetesen tesztelték egy 10 hallgatóból és 4 kutatóból álló csoporton.

A kérdőíves felmérés eredményei

Az 1000 kérdőív közül 499 érkezett vissza. Az arány az egyetemi hallgatók körében csupán 36% volt, ők nyilván nehezebben elérhetők, mint a helyhez kötött oktatók és kutatók. Minden tanszékről és intézetből jött értékelhető anyag. Az eredményeket az SPSS statisztikai programcsomaggal értékelték ki.

Internetet használók és nem használók

A válaszadók 73%-a volt munkája vagy tanulmányai tekintetében internethasználó. Ez az arány a humán és művészeti tudományoknál 66%, a társadalomtudományoknál 78%, természettudományoknál pedig 81%. Kiemelkedő a 87%-os használat a kutatók körében.

Az internethasználat kezdete

Az aktuális felhasználók 70%-a több mint egy éve internetezik, azaz 30%-uk az utóbbi egy év alatt zárkózott fel, ami igen gyors növekedést jelez mind a hallgatók, mind a kutatók körében.

Az interneten töltött idő

A szóródás elég nagy: az alsó 10% hetenként 15 percnél kevesebbet, a felső 10% 4 óránál is többet tölt az interneten. A hallgatók professzionális használata a szerényebb: egy óránál többet csak 35% internetezik, szemben a kutatók 66%-ával.

Az internet szolgáltatásainak használata és elismertsége

A legfontosabbnak tartott és leggyakrabban használt szolgáltatás az e-mail. Használata és elismertsége minden csoportban 80% feletti. A világhálón történő információforrás-keresés is általános, a felhasználók kb. fele hetenként legalább egyszer „bolyong” a hálón. A középmezőnyt 10–20% körüli gyakorisággal az egyetemi és külső adatbázisokban való keresés, a Telnet-használat, a vitafórumok, az egyéb webdokumentumok böngészése és a szoftverletöltés jelenti. Az alsó mezőnyt az elektronikus folyóiratok és dokumentumküldő szolgáltatások képezik, keresettségük ma még csekély.

Az internet fontossága a tematikus kutatásban

Felmérték, hogy egy új téma felmerülésekor milyen fontosságot tulajdonítanak az egyes információforrásoknak. A sort a szakirodalmi adatbázisok vezetik; az internet kínálata (e-mail, fórumok, világháló) a mezőny közepén van, míg legkevesbé kedvelt a hagyományos könyvtári kutatás.

Az internethasználat megtanulása

A legtöbben (88%) saját erőből, legfeljebb kollégák segítségével sajátítják el a használatot. A könyvtárosoktól leginkább az új szakterületi információforrások feltárását várják. Bár a megkérdezettek 43%-a jelezte, hogy jelentkezne tanfolyamra, a tényleges igénybevétel csekély.

Keresőrendszerek

A válaszadók elsősorban szerző, közzétételi dátum, osztályozási jelzetek és dokumentumtípus szerint szokták behatárolni, mit keresnek; az ennél finomabb keresési technikákra (pl. Boole-műveletek, csonkolás, mezőkeresés, közelségi operátor) alig van igény, főleg amiatt, hogy ezekhez nehéz felhasználóbarát interfészt kialakítani. Ennek megfelelően a keresőgépek kedveltségének toplistája: AltaVista és Yahoo kb. 80%, Lycos és Infoseek kb. 50%, a többieké 10% alatti.

A téma szerinti keresés problémái

A megkérdezettek 67%-a szerint nem könnyű az interneten téma szerint keresni. A fő okok:

- nagy mennyiségű irreleváns találat (olykor 99%); ezen sokat segítene a források szakozása, tartalmi kivonatok tárgyszavazása, indexek vagy rendszerezett tartalomjegyzékek előzetes összeállítás;
- a minőségi információforrások hiánya, illetve nehéz elérhetősége;
- technikai nehézségek: lassú, megszakadó kapcsolat, nem kielégítő hardver és szoftver.

A világháló hasznossága

A nehézségek ellenére a válaszadók 74%-a elégedett azzal, amit találni szokott, 24% sokallja azt. 68% szerint megérte a ráfordított idő.

Internetet nem használók

A felmért hallgatók és kutatók egynegyede nem számít internethasználónak, felerészben egyáltalán nem is ismerik. Az internetről legtávolabb a humán-művészeti tanszékeken dolgozók állnak. Akik ismerik, de munkájukhoz, illetve tanulásra nem használják, főleg a források ismeretlenségére, a keresés nehézségére és az anélkül is túl sok információra hivatkoznak.

Célcsoportos interjú

Humán-művészeti, társadalomtudományi és természettudományi tanszékek dolgozóiból hívtak össze egy-egy célcsoportot. A megbeszélések tanulságai:

- A megkérdezettek főleg az e-mailt és a vitafórumokat preferálják. Óriási előrelépésnek tekintik a világhálót, elismerik gyorsaságát és egyszerű használatát, de a szakmai információkeresésben a teljes szövegű forrásokat nem tartják elég hatékonyak. A hálón főleg általános, tényszerű, rövid életű adatokat keresnek, pl. konferenciák helyét és idejét, címjegyzékeket.
- A humán-művészeti és társadalomtudományokban az internetet a nyomtatott irodalom kiegészítésére látják alkalmasnak, helyettesítésére nem. Nagyra értéklik viszont az internet könyvismertetőit.
- Az interneten történő elsődleges publikálást általában elhárítják, de szívesen vennének részt szakterületi bibliográfiák folyamatos építésében.
- A könyvtárak szakmai segítségét főleg az interneten megbújó értékes új információforrások felkutatásában tartják szükségesnek. Hollandiában ez már létező szolgáltatás: a Nemzeti Könyvtár által indított DutchESS projekt célja szakterületenként releváns források kiválasztása és ellátása osztályozó jelzetekkel, hasonlóan az amerikai OCLC által kifejlesztett NetFirst rendszerhez.

VOORBIJ, Henk J.: Searching scientific information on the Internet: a Dutch academic user survey. = Journal of the American Society for Information Science, 50. köt. 7. sz. 1999. p. 598-615./

(Góth László)